

libro 1. cap. 58. ex num. 63. Farinac. in praxi questione 100. cap. 2. n. 89. & 90. Afflctio in Constit. Si civiliter agens, n. 11. ubi limitat Rubric. 20. lib. 2. Et de isto articulo, an sententia lata in principali prejudicibus incidenti, vide Angel. Aretin. in §. prejudiciale, n. 1. infit. de action. Iafonem ibi, n. 26. Cum igitur iudex tacite videatur pronunciasse, processus non vitiabitur, ut docuit Bart. in dict. 1. a procedente, n. 4. & in dict. 1. n. 8. ubi expresse loquuntur de exceptione transactionis rei judicatae, & juris iurandi, & ait, si opponantur in viuis dilatoriam, & tanquam emergentes, esse de illis pronunciandum, si vero in vim peremptoriam, & tanquam incidentes; satis esse pronunciare super principali, proponens vero quæstionem, an omissione pronunciationis super emergenti exceptione vitiet processum, se remittit ad dicta in predicta l. a procedente, ubi modo diximus, docet, non vitiare processum predictam omissionem, cum iudex, qui de exceptione emergente cognoverit, per processum ad ultiora videatur tacite super illa pronunciare, eam restringendo. Idem docet Baldus in l. cum civili 3. num. 2. Cod. de ordin. judicior. & Paul. de Castro in l. qui prior 29. n. 3. in ultima oppositione, ff. de judicis. A qua regula Paul. de Castro in l. 1. n. 8. & 9. solum excipit exceptionem dilatoriam incompetentiæ judicis, super qua dicit expresse pronunciandum, ut latius diximus hoc eadem disputat. num. 8. & vide quæ dicemus tit. 3. sequenti, disput. 17. num. 8.

SUMMA DISPUTATIONIS SEXTÆ.

- 1 Distinguuntur tres diversi casus.
- 2 Non potest quis simul agere actione civili, & criminali, sed quando uni, & eidem competunt, debet eligere, que agat.
- 3 Finito iudicio civili potest actor intentare criminale.
- 4 Quando actor agit civiliter, & reus accuset, supercedendum est in iudicio civili, & tractandum de criminali.
- 5 Hujus regule novem ampliations remissive.
- 6 In causa prejudiciali prius est procedendum.
- 7 Quid sit, causam esse prejudicialem alteri.
- 8 Causa prejudicialis est quando tractatur de statu persona.
- 9 Causa civilis prejudicialis facit filium criminalem.
- 10 Causa major facit supercedere in minori.
- 11 Quando possit accusatus recusare, remissive.
- 12 Reus accusato de diversis criminibus majori, & minori, ob maiorem accusationem non supercedetur in minori.
- 13 Si reus accuset actorem civilem de falsitate instrumenti, supercedetur in causa civili, donec de criminali cognoscatur.
- 14 Idem si reus accuset actorem, vel testes de falso, vel laboratione.
- 15 Si reus criminis proponat accusationem falsitatis contra accusatorem, & testes ejus, supercedendum est in causa principali, & procedendum in incidenti, & quomodo id procedat, ib.
- 16 Criminaliter accusatus non potest reconvenire civiliter suum accusatorem.
- 17 Accusatus non potest simul conveniri civiliter a suo accusatore.
- 18 Contra tamen sentit Decius.
- 19 Tunc supercedetur in causa civili durante criminali, cum intercessi, secus se non interstit.
- 20 In causa civili supercedetur, quando criminalis est illi prejudicialis, ex sententia quorundam, non alias.
- 21 Contraria sententia, ut supercedeatur, etiam non sit prejudicialis, est communis.
- 22 Magis operari pendentia processus quoad supercessionem, quam sententia lata.
- 23 Sententia posterior est juri conformior, prima vero magis ad usum accommodata.
- 24 Causa criminalis facit supercedere civilem quoad sententiam, non quoad preseguitionem processus.
- 25 Quando causa criminalis proposita fuerit cum dolo, & malitia, non supercedetur in causa civili.
- 26 Quando accusator fuit negligens in accusando, non supercedetur in causa civili.
- 27 Quando dicatur quis fuisse negligens in accusando, & nimium se artifaces, & num. 28. 29. & 30.
- 31 Quando dilatio proponendi accusationem accidit sine culpa accusatoris, ei non imputatur.

- 32 Proposta accusatione falsitatis contra actorem, & testes, supercedetur in causa civili. Iesus si proponatur solum contra testes, non contra producentem.
- 33 Contraria quorundam sententia.
- 34 Cum iudex procedit ex officio contra reum, & dubitat, an testes sint falsi. & procedit contra eos, poterit supercedere in principali inquisitione.
- 35 Tunc supercedetur in causa prius mota, cum tota vis cause consistit in testibus, vel instrumentis accusatis de falso, Iesus se non constat.
- 36 Tunc supercedetur in causa primum mota, cum intentatur nova per eundem reum conventum, secus si intentaretur ab aliquo tertio.
- 37 Causa criminalis non facit suspendere civilem possejori.
- 38 Sed id non procedit de jure Neapolitano.
- 39 Quid servandum in causis propositis coram eodem, aut diversis judicibus equalibus, aut inqualibus.
- 40 De jure Neapolitanis actiones prejudiciales simul procedunt, & in eorum prejudiciale sunt sublata.
- 41 In Regno se reus falsitatis obtineat primum sententiam, tenetur praefare fiduciosam cautionem in causa succumbentia in processu falsitatis.
- 42 Quando iudicii constat aperte de falsitate, etiam in Regno iudex supercedere debet in causa principali intentata civiliter.
- 43 Causa criminalis finita potest actor prosequi actionem civilem.
- 44 Sublimitatur predicta limitatio.
- 45 Causa civilis non supercedetur ob objectionem exceptionis criminalis.
- 46 Sententia quorundam contraria, & conciliatio, remissive.

DISPUTATIO VI.

Utrum in concursu actionis civilis, & criminalis in iudicio una præjudicet alteri, & quænam sit prius exercenda, & inter causas civilem, & criminalem, quænam sit prius expedienda.

Pro explicatione hujus disputationis tres casus principales distinguendi sunt. Primus est, quando una, & eadem persona prius proponit actionem civilis, & postea vult proponere criminalem, aut è contra, prius criminalem, postea civilem, vel simul vult proponere actionem civilis, & criminalem, easque cumulate, cum videlicet ex eodem facto oriuntur duas actiones in favorem unius, & ejusdem persona: ut oriuntur ex eodem furto conditio furtiva, qua est actio civilis, ad recuperandam rem furvari, & actio furti ad paenam pro furto stabilim, l. ultime, ff. de privat. delict. Et de hoc casu agit text. in l. unica, C. quando civilis actio crim. præjudicet. Secundo potest contingere, ut civilis actio, & criminalis non proponatur ab una, & eadem persona, sed diversis, videlicet ut actor intentet actionem civilis, reus vero crimen objiciat actori, quod duobus modis potest contingere. Primo cum proponente actore actionem civilis reus proponeret contra actorem accusationem criminalem principaliter contra cernentem idem iudicium prius intentatum, vel non concernentem, sed pœnitus separatam. Verbi gratia, fingamus, actorem petere legatum ex testamento, vel codicilli, aut domum donatam ex instrumento donationis: reum vero insurgere contra actorem, accusando illum de falsitate testamenti, vel donationis, que accusatio cognata est prædictæ actioni, per actorem proposita, vel accusat actorem de homicidio, vel læsa Majestate, aut de alio delicto, quod cum actione proposita nullam habet connexionem. Et hic est secundus casus, de quo agit iure communis text. in l. ultim. C. de ordin. judicior. & de Regni Neapolitani Confit. Si civiliter agens, libro 2. sua Rubrica 20. Secundo modo potest accidere, ut reus non proponat contra actorem accusationem criminalem principaliter, sed objiciat per modum exceptionis crimen, quod obstat ejus intentioni. Verbi gratia, demus, actorem petere centum aureos sibi debitos causa multui ex instrumento in actis præsentato; reum vero excipere, instrumentum esse falsum, vel contractum usurarium. Et hic est tertius casus, de quo tractat text. in l. cum civili 3. Codicis de ordin. judicior. de illis tribus casibus hoc loco à nobis agendum est, declarandumque: an, & quatenus in illis criminalitas impedit prosecutionem iudicij civilis, quæ existimatur materia subtilis, difficultis,

Disputatio VI.

cilis, & implicata, & nimis confusa tractatur à multis.

leg. Jul. de adul. & text. in l. per minorem 54. ubi notant omnes, & præsertim Paulus ex num. 1. & num. 5. & in l. qui prior 29. ff. de judic. item gloss. in leg. cum civili 3. verb. Tempore, C. de ordin. judicior. & ibi notat Bart. in prima opposit. Salicet item in prima opposit. idem Cinus in l. unica nu. 1. Cod. quando civil. actio crimin. præjudicet, ubi etiam Alberic. nu. 1. iterum Cinus in l. 1. num. 17. C. qui accusat. non pos. Vicomercatus in repet. l. edita, n. 125. C. de edend. Ancharen. conf. 62. num. 1. in fin. commun. 2. 3. & 4. Affl. in confit. Si civiliter agens, n. 1. libr. 2. Rubr. 20. & decis. 103. n. 2. & decis. 229. n. 1. & 3. Jul. Clarus lib. 5. sententiar. §. fin. quæst. 2. numero 4. & ad eum Bajard. Capyc. dec. 25. numer. 1. Grammat. dec. 60. n. 23. 24. Merlin. dec. 51. nu. 1. & 2. Hieron. de Laurentiis dec. 10. ex n. 3. Mastrill. dec. 220. num. 1. Casar de Grass. decis. 92. allas decis. 3. de except. n. 1. Puteus dec. 93. agebat Alexand. numer. 1. lib. 1. Farin. in prax. crim. quæst. 100. cap. 2. n. 59. & conf. 199. ex num. 1. & ex n. 14. lib. 3. Tusc. lit. C. conclus. 1087 num. 1. & 9. cum sequent. Azeved. in l. 2. num. 57. lit. 10. lib. 7. Rep. cap. 1. Trentacinqui variar. resolut. libr. 1. lit. de judicis. resolut. 7. ex n. 1. Muscar. in prax. lib. 1. par. 3. glof. actorem, num. 28. Mastrillus dec. 220. nu. 1. Faber deffinit. 1. 18. lib. 9. Cod.

Hujus regulæ novem ampliations congesit Farinac. § d. quæst. 100. cap. 2. ex num. 60. que à nobis erunt breviter percutrenda, ne quid, quod ad hanc rem satius implicat attinet, desiderari possit.

Amplia primo prædictam regulam, & illam declarata, ut procedat abque dubio, cum causa criminalis est præjudicialis civili, vel cum se non compatintur, vel cum absorberentur, vel cum est exclusiva juris agentis civiliter, quibus diversis modis significatur à Doctoribus præjudicitalis caufarum inter se. Hoc enim casu concorrentibus duabus questionibus, & causis, five una fit civilis, & alia criminalis, five ambae civiles, five ambae criminales, si una sit præjudicialis alteri, procedendum est in ea, qua est præjudicialis, & in alia supercedendum, juxta communem Doctorum sententiam. Ita sentit Cinus in leg. 1. n. 15. versic. Preterea quotiescumque, & n. 17. C. qui accusat. non possit. Angelus in l. qui prior 29. nu. 2. ff. de judicis. Ancharen. conf. 62. nu. 1. Craveta conf. 280. num. 1. & 2. Natta conf. 132. num. 1. & nu. 24. vers. Reddeatur etiam, tom. 1. Hieronymus Giacharam ad Julianum Claram lib. 5. sent. §. fin. quæst. 1. num. 1. ad verbum. Civilis, vel criminalis. Lancellotus de attenuatis, p. 2. cap. 4. limit. 23. n. 21. cum seqq. Puteus decis. 93. Agebat Alexander n. 1. lib. 1. Farin. d. quæst. 100 n. 60. Pacianus de probationibus libr. 1. cap. 58. numer. 73.

Dixi durante primo iudicio, & non finito, quoniam finito primo iudicio civili, potest actor intentare iudicium criminalis: & è contra finito criminali iudicio primum intentato potest intentare iudicium civile. Ita probat text. in l. damus licentiam 23. in principio. ff. ad l. Cornel. de falf. & in l. 1. C. ad l. Flav. de plagiari. & in l. quoniām civili 4. C. de ordin. judicior. ubi Cinus in versic. Secundo queritur, & tex. in d. l. unica, C. quando civilis actio, qui cujus casus adducit sex exempla, & ibi glossa, ultima, & Doctores latissime prosequuntur. Tradunt Bart. in dict. leg. interdum 4. Albericus nu. 2. & 3. Angelus num. 1. ff. de public. judicis. Joannes Faber in l. 1. num. 1. Paulus de Castro num. 2. C. de appellat. Bossius tractat. crimin. tit. de pluribus violentiis, dict. num. 113. Jul. Clarus lib. 5. sentent. S. fin. d. quæst. 7. Farin. d. quæst. 100. num. 157. ibi nu. 158. post Bossium animadverrit, non dici finitus iudicium, nisi lata sententia in rem iudicatam transitum fecerit, & fit mandata executioni, & condemnatio exacta.

Secundo casu principali, quando actor agit civiliter, reus vero postea proponit principaliter contra actorem accusationem criminalem, dicendum est, causam criminalem principaliter intentatam efficeri, ut supercedendum sit in causa civili prius copta, & filiere debeat iudicium civile, donec tractatur de criminali, & quoque illud finiatur. Idque ob duas rationes. Primo ratione præjudicii. Secundo ratione majoritatis. Nam causa criminalis major est civili. Et hac resolutio habenda est pro regula. Eam probat aperte text. in l. quoniām civili, ultima, C. de ordin. judicior. quæ habet. Quoniām civili disceperatione intermis- sa sepe fit, ut prius de criminis iudicetur, quod (ut pote maius) merito minori præfertur, ex quo criminalis quæstio quoque modo cessaverit, oportet civilem causam velut ex integrō in iudicium deductam distingui, ut finis criminalis negotii ex eo die, quo fuerit lata sententia initium civili questioni tri- buat, ubi glossa ver. Sepe fit, ver. Item hic erant, Cinus, Bart. Alber. Angel. Bald. num. 1. Salicer. numero 1. Paulus nu- mer. 1. Fulgos. in princip. & num. 1. qui tex. est canonizatus post cap. non est credendum 3. §. civili quæstion. 3. quæst. 11. Item probat text. notatu dignus in l. adulterii 33. Cod. ad Carleyal. de Judiciis, Tom. II.

judicium petitionis hereditatis, ratione praedicti, nam si constet de prohibitione testandi, frusta tractabitur de petitione hereditatis, l. i. & 2. C. si quis aliquem testar prohib. Item, si quis agat ex testamento, vel instrumento donationis; contra vero adversarios accuset actorem de falsitate testamenti, vel instrumenti donationis, causa falsitatis erit praedictus in leg. si testamentum 6. ff. de petit. heredit. ubi notat Bart. in sumario.

Alio modo dicitur praedictus causa criminalis comparatione civilis, videlicet ob majoritatem, major enim est causa criminalis causa civilis, & ob id prius tractanda, ut notat Doctores in l. qui prior 29. & in l. per minorem 54. ff. de judic. & aperte docet text. in d. l. quoniam civili 4. C. de ord. judicio, ibi: *Perrus de criminis judicetur, quod nuptio maius, merito minori prefertur.* Et ebeandem rationem idem sit in aliis causis, quae ob autoritatem majorum, & praeminentiam minoribus praefertur, & eas silere faciunt, ut in l. ultima, C. de petit. heredit. & in l. 3. §. cum extaret, ff. de Carbonian. edit. notat Ancharianus dict. conf. 62. n. 3. & Paulus de Castro in dict. l. per minorem, num. 2. explicans, qualiter una causa dicatur major altera, ait omnia exempla Glossa eo tendere, ut una causa tunc dicatur major altera, quando se invicem contingunt, & una est alteri praedictus, quasi majoritas non sit aliud, quam prioritas, & praelatio, quod ordinem, nam potior, & major videtur ea causa, quae ex natura sua petit, ut procedere debet. Tribus autem modis docet praedictus criminalitatem causarum posse contingere. Primo, quando una est universalis, ut petitio hereditatis; altera particularis, ut petitio certa rei hereditatis. Secundo, quando una est causa status, alia pecuniaria, quod inferius magis declarabimus. Tertio, quando una est de re principali, ut de dominio rei, altera de accessionibus, ut de fructibus, vel servitute. Adiecti ibidem Paulus numer. 5. 6. & 7. alias modos, quibus una causa dicitur major altera, etiam si se invicem non contingat. Primo, quando una causa est civilis de una re; altera est criminalis de altera, nam criminalis dicitur major, scilicet majoris praedictus, & ita intelligit d. ultim. C. de ord. judicio. Item ratione ordinis potest esse major, ut in l. ut debitur 5. C. de heredit. action. & in petitio, & possessorio, ut in l. se de vi 37. ff. de judicis, & in l. 1. C. de appellat. Vicomercatus autem in rep. l. edita, num. 125. C. de edendo, ad quatuor modos reducit majoritatem unius causae comparatione alterius, imitatus Bart. & Angel. quos nos allegavimus in d. l. per minorem.

3 Proculdubio vero causa praedictus est illa, in qua tractatur de statu persona, aut inquin, sit servus, vel liberus, aut ingenui filii familiis, vel solitus patria protestate, nam de hac causa prius, & ante omnibus tractandum est, l. i. & per totum tit. Cod. de ordin. cognit. l. quoniam Alexandrinum 26. C. ad l. Jul. de adul. Item similis modo qualibet aliæ questiones, quæ ex sui natura postulant, ut prius definiantur, praedictas sunt, ut in l. Praes 8. Cod. ad l. Flaviam, de plagiis, in l. fundum 16. l. fundi 18. l. rei majori 21. ff. de except. c. 1. de ordin. cognit. ibi: *Cum exceptione probata quod principalis perimitur, ante est cognoscendum de ipsa, quam ad definitionis articulorum procedatur.* Notat gloss. 1. ibid. De jure Castellæ est tex. in l. 5. tit. 10. p. 3. & ibi notat Gregorius, idem igitur quod de exceptionibus, ac de actionibus dicendum est.

4 Amplia secundo, ut siue causa criminalis post civilis intentata facit supercedere civilem; ita civilis praedictus intentata post criminalis facit criminalis supercedere, & prius de illa cognoscendum est, quam de criminali primo loco intentata. Nam quavis criminalis sit major civili, ut dixi num. 7. & 8. precedentibus, praedictum tamem majorem vim habet, & prestat fortius impedimentum, quam majoritas. Ita probat tex. in l. 1. C. de appellat. & in d. l. quoniam Alexandrinum 26. C. ad l. Jul. de adul. & in leg. Praes 8. C. ad l. Flav. de plagiis, notat gloss. in verb. Sape, in d. l. ult. C. de ord. judic. Angel. in dict. l. quoniam, num. 1. C. ad l. Jul. de adul. Cumanus in leg. interdum, num. 1. & 4. ff. de publ. judic. Vicomercatus in rep. l. edita, num. 125. C. de edendo, Craveta conf. 280. num. 2. vers. Et adeo, Natta conf. 138. num. 3. 26. & 27. lib. 1. Afflictus in Conf. Si civiliter agens, num. 2. & 3. lib. 2. Rub. 20. Trentacinqui var. resolut. lib. 2. tit. de judicis, resolut. 7. num. 8. Farin. d. quaff. 100. ex num. 61. ad 64. nam ampliatio tertia, quam tradit num. 62. & 63. includitur sub hac secunda. Grati. discept. foren. cap. 394. num. 25. 26. & 27.

Amplia tertio, ut quemadmodum causa criminalis suspendit cursum causa civilis antea morte, ita pariter si utraque causa fuerit criminalis, una videlicet proposita ab uno ex litigantibus, altera ab adversario, & secunda major, supercedendum est in prima, donec discussetur secunda. Ita sentit Salicetus in dict. leg. ultim. in 4. oppositione, versio. Et idem si utraque est criminalis, Cod. de ordine judicior. Paulus de Castro in leg. qui prior. 29. n. 3. ff. de judicis. Farin. dict. quaff. 100. num. 64. Videatur autem probari haec ampliatio. Primo ex verbis dict. leg. ult. ibi: *Quod nuptio maius merito minori prefertur, quondamque igitur crimen maius est, faciet ut cognitio de minori crimen suspenderat, donec de ipso fuerit cognitum. Secundo videtur idem probari ex dict. leg. per minorem 54. ff. de judic. ibi: Major enim quod est minorum causam ad se trahit. Tertio ex texu in leg. prima, C. qui accusat non possunt. Quarto apud Hispanos ex l. 4. tit. 10. p. 3. & ibi notat glos. 2.*

Quando autem possit esse verum, causam criminalis propositam ab una parte, suspendere aliam criminalis prius ab altera parte intentatam, seu quando possit accusari suum accusatore reaccusare, vel quando habeat locum reconvenitum criminalis in causa criminali, tractatur à Doctores in l. i. & in l. reganda 19. C. de iis, qui accus. non poss. & in l. is, qui reus 5. ubi late Joannes Imola, ff. de public. Jud. Marian. Socin. in cap. 1. ex num. 64. latissime de mutuis petition. Maranta in prax. 4. pars distincta. 6. ex n. 56. Caravita ad Ritum 197. ex num. 1. juxta texum ibi, & in Ritum 193. Farin. in prax. quaff. 1. 2. num. 23. Jul. Clar. lib. 3. sent. §. fin. quaff. 1. 4. ex num. 12. Decian tractat. crimin. lib. 3. cap. 24. Afflictus in d. Conf. Si oportenter agens, per texum ibi. De jure Castellæ, ex tex. in l. 4. tit. 1. part. 7. ubi late Gregorius per omnes Glossas, maxime gloss. 3. & 4. & in l. 4. tit. 10. part. 3. ubi idem Gregorius gloss. 2. Azevedus in leg. 2. ex n. 55. tit. 10. lib. 8. Recopilat.

Quid vero dicendum sit, si à duabus accusatoribus proponantur duas cause criminales contra eundem reum, at major, seu de majori crimen, faciat, ut supercedatur in minori? Responde negative ex optimo texu in l. si cui 7. §. cum sacrificium, ff. de accusatio. Ubi accusato reo de majori crimen post accusationem de minori, prius fit pius erat processus de minori, quam tractaret causa criminalis majoris, & ibi notat Bart. in sumario, Gamma dict. 2. & ad eam Flores de Mena, vide quæ dixi circa ista priore titulo, disputatione 2. quod est 7. sectione 2. n. 815. Et quavis verum sit, praedictum texum loqui cum criminis illa maius, & minus objecta erant uni, & eidem reo coram diversis judicibus, videtur tamen idem dicendum, quavis duo illa criminis coram uno, & eodem judge propoperentur. Imprimis, quoniam non facile reddetur diversitatis ratio. Deinde efficacius, quoniam si causa de majori crimen est prius tractanda, cum reus de duabus criminibus accusatur, inde fieret, accusatorem minoris criminis sapienter remansurum sine satisfactione injuria sibi illata, per crimen minus grave, & reum impunitum evasurum de minori crimen ob crimen gravius commisum, contra texum in l. numquam 2. in principio, ff. de privatis delict. nunquam (ait Ulpianus) plura delicta concurrentia faciunt, ut illius impunitas detur, neque enim delictum ob aliud delictum minorit penam. Consequientia autem ex eo probatur, nam sapienter contingit, ut pena gravioris criminis sit capitalis, qua imposta, nulla alia posset imponi ob crimen levius, & prius accusator maneret delitus, & fine sue iniuria satisfactione. Convenienter est igitur, prius agi de crimen minori, & de eo puniri reum, postea vero de crimen graviori, ne posterioris criminis pena impedita primam, & reus ex perpetratione criminis gravioris consequatur impunitatem levioris. Ideo in l. que de crimin 9. ramen, Cod. de accusatio, statuit, ut cum reus apud eundem judicem de pluribus criminibus accusatur, judex super utroque crimen audiendam accommodat, nec licet illi separari de uno crimine sententiam proferre prius quam plenissime examinatione super altero quoque crimen fiat. Qui texus quavis agat de casu, quo ex eodem facto plura crimina nascuntur, tamen Glossa ibi verbis, *Si tamen ex eodem facto, majori cum ratione existimat, locum habere, si criminis plura ex diversis factis oriuntur.* Et Angelus in leg. cum civili, Cod. de ord. judicior. docet duas accusationes de diversis criminibus ab eodem, vel diversis accusatoribus propositas contra eundem reum, non impedire, sed super utraque esse procedendum.

Ex

13 Ex praedictis inferatur primò si reus accuset actorem de falsitate instrumenti per ipsum produiti in causa civili contra ipsum agitata, esse supercedendum in causa criminali, & prosequendam causam falsitatis, antequam in civili procedatur. Ita sentit Paulus Castrensis in l. ultim. num. 2. de ordin. judicior. Salicetus in l. si docevis 9. num. 1. Cod. ad l. Cornel. de falsis, Afflictus in dict. Confit. Si civiliter agens, num. 1. Maranta in prax. part. 6. titulus de incidenti criminali, seu duodecimo actu, num. 1. Barbatia consil. 43. 7. vers. Venio nunc ad aliam dubitationem, cum numeris sequentibus, lib. 1. ubi dicit, hanc esse conclusionem veram, & indubitatam. Trentacinqui variarum resolution. lib. 2. tit. de judicis, resolut. 7. num. 2. Mastrillus dec. 21. o. m. 3. Farinac. in prax. dict. quaff. 100. num. 66. qui pro eadem sententia refert Bellaperticam, & Odofredum, Paulus Emilius Verallus dec. 274. num. 1. & 2. ubi dicit, executionem retardari debere objecta falsitate instrumenti, idque probat textus expressus, in l. ultima C. si ex fals. instrumento, ab ipso non allegatus. Allegat tamen Bart. & Castador, pro sua sententia. Utrunque falso, nam nihil tale dicunt, atque ita refert decimum in una causa Ferriensi. Ergo multo magis id efficer falsitas opposita criminaliter. Ratio hujus illationis est eadem, quæ regulæ superiorius traditæ. Prima, quoniam tam exceptio, quam accusatio falsitas instrumenti est praedictus causa criminali, cum sententia lata de ejus falsitate obserat sententia in causa civili serenda. Secunda, ob majoritatem, & praeminentiam, ratione cujus causa criminalis praecedere debet civilem, l. adulterii 33. C. ad l. Jul. de adulter. & dict. l. ult. C. de ordin. judicior.

14 Secundo inferatur, simili modo si reus in causa civili accuset actorem, seu testes ejusdem cause de falso, & fubornatione, supercedendum esse in causa civili, donec peragatur causa criminalis, ob rationes supra commemoratas. Ita sentit Bart. in l. Divis 4. §. Divis Adrianus n. 3. & in l. si testamentum 6. num. 6. ff. de petit. heredit. Panor. consil. 16. n. 3. 2. par. Ancharan. consil. 61. numer. 1. vers. Item si accusatus, Afflictus in dict. Confit. Si civiliter agens, num. 16. & 17. & in dec. 103. num. 2. & dec. 229. n. 1. 2. & 3. Grammatic. dec. 60. num. 23. & 24. & ad eum locum Addentes Petra, & Didacus de Mari, Capicus dec. 25. n. 1. Mastrillus dec. 220. num. 3. Muscatellus in prax. civili, lib. 1. par. 6. gloss. termino, n. 4. in fin. Bossius tract. crimin. titulus de foro competenti, num. 123. cum 124. & tit. de falsis, num. 111. Jul. Clarius lib. 5. sententia §. fin. qu. 2. n. 4. ubi ait, ita concludere communiter Doctores, Lancellotus de artentatis 2. part. cap. 4. limitat. 23. num. 8. & 9. Farinac. in prax. dict. quaff. 100. n. 67. Trentacinqui variar. resolut. lib. 2. tit. de judicis, resolut. 7. numer. 2. vers. In prima nota.

15 Tertio inferatur, ob easdem rationes, si in judicio criminali reus proponat contra suum accusatorem, & testes ab eo productos accusationem falsitatis, supercedendum esse in causa criminali principaliiter intentata, & procedendum in causa criminali incidenti à reo posterius morta. Etenim ista secunda causa praedictus est prima. Si enim sententia lata propter defensatam falsitatem testium, & instrumentorum, quibus nitebatur, revocatur, l. 2. & 3. C. si ex falsis instrumentis, multo majori cum ratione differtur sententia donec cognoscatur, an testes examinati sint falsi, dicam infra, num. 29. Quemadmodum ob eandem rationem suspenditur executio judicati, l. judicati executio ultima, C. eodem titulo si ex falsis instrumentis. Ita sentit Cynus in l. numer. 17. C. quia accusat non poss. Paulus in leg. qui prior 29. num. 3. vers. Idem videtur, si non esset major. ff. de judicis, Ancharan. consil. 62. numer. 1. vers. Item si accusatus de homicidio, Angelus de Maleficis, verbo Comperten dicti inquisiti, & quilibet eorum, num. 20. & ad eum locum Augustinus Ariminensis, ubi multos antiquos allegat, Barbatia dict. consil. 43. num. 10. lib. 1. Farinac. d. quaff. 100. num. 68. Mastrillus dec. 220. num. 3. Quia tamen illatio ita intelligenda est, ut procedat, quando falsitatis accusatio proponitur coram eodem judice, coram quo causa principalis accusationis agitur, nam non esset permittendum, ut reus coram uno judice accusatus proponeret accusationem falsitatis contra testes in eo judicio productos coram diverso judice; aliqui divideretur continentia causa, si reus in uno Tribunalis causam suæ defensionis prosequitur, in alio autem veller causam emergentem adversus suum accusatorem agitari. Illud certum est apud omnes, quoties reus vult reconvenire criminaliter suum accusatorem, id apud eundem judi-

cem debere facere, ut tradunt Bartol. in Authent. consequenter, numer. 7. iuxta textum ibi, C. de sentent. & interroguat. omn. judic. Innocentius in cap. 1. num. 4. in fin. But. numer. 12. vers. Prima est dubitatio, Marianus Socius num. 84. column. 3. vers. Et prædicta procedunt demum petition.

Amplia quarto regulam, & resolutionem prædictam, ut tam verum sit suspendendum esse causam civilem, dum tractatur criminalis, ut criminaliter accusatus non possit convenire, aut reconvenire civilitate suum accusatorem. Ita sentit Bart. per textum ibi in l. 2. §. Sed si agant, ff. de judicis. 8. idem videtur sentire in l. dicta 2. num. 16. C. de edendo, & in Authent. & consequenter, numer. 7. vers. Nam causa criminalis & numer. 10. Cod. de sentent. & interroguat. omn. judic. Angelus in l. qui prior 29. num. 2. vers. Quandoque una quod est, ff. de judicis, Romanus in dict. leg. edita, num. 135. consenit Alexan. in l. reuni criminis 6. num. 2. & ibi Fulgo, num. 1. qui alleget Bart. Cod. de procurat. Salicetus in leg. ultima, vers. Sed glos. nostra, C. de ordin. judicior. Ubi refert præ hac sententia Odofredum, & Cynnum, qui dicit, ita tenere communiter Doctores, Julius Clarus lib. 5. sententia §. fin. quaff. 2. num. 5. qui ait hoc probari ex d. l. Kult. C. de ordin. judic. & ita concludere omnes, Sequitur Farinac. d. quaff. 100. nu. 71. Moventur ea ratione, ne propter item civilem, qua a suo reo impetratur, accusator distractatur a prosecutione judicij criminalis, in quo verum publicum interesse, ne scilicet delicia remaneant in punira, l. si in vulneratus 8. 2. §. & imatio vers. Quod si quis, ff. de l. Achil. Presumit enim lex non posse simul quem, & prosequenda accusationi attendere, & defensionibus suis in causa civili, l. ult. §. Nec sit concessum, C. de assessor. & demest. ibi: Neque enim facile credendum est dubibus necessariis rebus sufficere. Verum quoniam haec ampliatio contradictores habet, ut dicimus inferioris num. 21, ubi sententiam nostram aperiemus.

Amplia quinto, ut quemadmodum non potest reus accusatus reconvenire civilitate suum accusatorem, ne sic conveniente ipsum retrahat à prosequendo judicio criminali accusationis, sic è contrario accusatus non poterit conveniri civilitate ab accusatore, ne sic conventus a suis defensionibus avocetur. Ita sentit Bart. in l. edita, num. 16. C. de edendo, ubi ait, proposita inter duos actiones criminali, nullum aliud judicium posse inter eos agitari, etiam causis pœnitentia separatis, & hoc ratione majoritatis, quod existimat probari ex text. in dict. l. per minorem 4. ff. de judicis, in l. ult. C. de ord. judic. Barrolum sequitur Fulgo, in eadem l. edita, num. 11. Jul. Clarus lib. 5. sent. §. fin. q. 2. num. 3. Farinac. qui alios allegat, d. q. 100. num. 73. & creditur esse communis opinio.

Contra hanc ampliationem quinim non impediri 18 accusatorem, quoniam possit proponere actionem civilem, etiam si intentaverit contra eundem reum judicium criminali, sentit Decius in d. l. edita, num. 67. Pro qua sententia allegat texum in l. rerum amatorum actio ob adulterii 27. ff. de action. rerum amator. & sententia est satis probabilis, ut constabat ex dicendis inferioris n. 20. cum sequentibus.

Regulum autem supra traditum non universim sequundam, sed aliquando deficere, & non procedere, fas indicat idem ipse textus, qui illam tradit in d. l. ultima, C. de ord. judicior. dum ait. Sepè ut prius de crimen, & c. sepè, quasi non semper, ut ibidem notavit Glossa verb. Sepè fit. Ideo eam limitata primò, ut procedat, & tunc sit supercedendum in causa civili, donec sit cognitum de criminali quando interest conventus, ut supercedatur: alias autem fecus. Hanc limitationem tradit glossa prima magna, ibi: Item nec cobarens, quia atriisque expedit, non differri judicium liberale in l. si quis libertatem 7. in principio. ff. de petit. heredit. & glossa, quæ clarius loquitur in leg. 1. verb. Differit, C. de Carbon. edit. ubi Bartolus num. 2. Salicet. num. 2. Angel. in l. per minorem 54. num. 2. ff. de judicis, Vicomercatus in rep. l. edita, num. 126. C. de edendo, Farin. d. q. 100. n. 111.

Limita secundo, ut procedat quando causa criminalis est praedictus civili: securis si causa criminalis non sit praedictus, sed una sit cum altera compatibilis. Verbi gratia, si te agente contra me ad mutuum restituendum, ego te accusarem de homicidio, quæ est causa separata, & nullo modo causam praedictam civilem contingens, tunc enim procedendum est in utraque causa, & non supercedendum in causa civili. Hanc limitationem tradit Iterius, seu Guarnerius, glossator